

Особливості перекладу німецьких віддієслівних іменників з галузі електротехніки українською мовою

Вивченням проблеми словотворення на матеріалі віддієслівних іменників займалося багато мовознавців. Специфіка і функції віддієслівних іменників розглядалися в працях Степанової М.Д., Флейнера В., Комарова Ю.С., Пашевської Т.Л., Іщенко Н.Г., Гутнікової А.В., Фіндренг А. та ін. Проте багато питань щодо особливостей функціонування цього мовного явища в німецькій науково-технічній літературі залишаються без відповіді, а саме: шляхи поповнення фахових словників новою термінологічною лексикою, з'ясування особливостей реалізації новоутворень на рівні того чи іншого тексту та засоби їх перекладу українською мовою. Особливості функціонування німецького віддієслівного іменника із суфіксом -ung та субстантивованого інфінітиву в порівняльному плані та деякі аспекти їх перекладу українською мовою були вже розглянуті раніше [1: 76-79]. Метою даної статті було дослідження можливостей перекладу українською мовою німецьких складнопохідних віддієслівних іменників. Під час аналізу було опрацьовано 194 відповідні мовні одиниці. Матеріалом дослідження стали електротехнічні тексти, двомовні [2; 3] тлумачні словники з електротехніки [4].

Складнопохідні віддієслівні іменники, утворені шляхом комбінованого способу словотворення, складають одну із найбільших груп віддієслівних субстантивів відповідно до частотності їх вживання на позначення термінів в області електротехнічної літератури. Найпродуктивнішим способом перекладу даних мовних одиниць є калькування у поєднанні з рядом інших перекладацьких трансформацій. Як і складні віддієслівні іменники складно похідні віддієслівні субстантиви можуть перекладатися як словосполученням, так одним словом.

1. Переклад словосполученням.

1. Калькування з подальшим розщепленням вихідної одиниці (морфо-синтаксична трансформація) до рівня словосполучення з видом підрядного зв'язку – керуванням з використанням функціональної заміни основного компоненту складного слова та перестановкою компонентів: *der Abbildungsfehler* – *викривлення зображення*.

2. Калькування з подальшим розщепленням вихідної одиниці (морфо-синтаксична трансформація) до рівня словосполучення з видом підрядного зв'язку – керуванням та перестановкою компонентів: *die Arbeitspunkteinstellung* – *установка робочої точки*.

У даному випадку визначник вихідного віддієслівного іменника «Arbeitspunkt-» у мові перекладу розміщується у позиції і перекладається словосполученням з видом підрядного зв'язку – узгодженням.

3. Калькування з подальшим розщепленням вихідної одиниці (лексико-граматична, морфо-синтаксична трансформація) до рівня словосполучення з видом підрядного зв'язку – керуванням з використанням функціональної заміни обох компонентів складного слова (основного компоненту вихідної одиниці, визначника) та перестановкою компонентів: *die Lebensdauer* – *термін служби*.

У даному прикладі основному компоненту німецького віддієслівного іменника «-dauer» в українській мові відповідає опорне слово словосполучення «термін», що має дещо інше семантичне навантаження. Теж саме стосується визначника віддієслівного субстантиву «Lebens-», який перекладається українською мовою іменником «служба» та узгоджується з керуючим словом словосполучення у родовому відмінку. Лексико-семантичні поля розглянутих мовних одиниць дотикаються лише у даному мовному контексті.

4. Калькування з подальшим розщепленням вихідної одиниці (морфо-синтаксична трансформація) до рівня словосполучення з видом підрядного зв'язку – керуванням з використанням перекладацького коментарю: *der Größen-Darstellungswandler* – *перетворювач представлення величин* (пристрій, за допомогою якого машинні змінні перетворюються із аналогової форми у цифрову чи навпаки).

Особливістю досліджуваної мовної одиниці є той факт, що визначник віддієслівного субстантиву «Größen-Darstellungs-» перекладається українською мовою словосполученням «представлення величин» з видом підрядного зв'язку – керуванням.

5. Калькування з подальшим розщепленням вихідної одиниці (морфо-синтаксична трансформація) до рівня словосполучення з видом підрядного зв'язку – керуванням та перестановкою компонентів; застосування лексико-граматичного прийому розширення показника вихідної одиниці перекладу: *die Stromrichtung* – *напрямок електричного струму*.

При перекладі визначника «Strom-» віддієслівного субстантиву «Die Stromrichtung» українською мовою відбуваються додатково з калькуванням експлікація латентної ознаки, вираженої якісним прикметником, що узгоджується з опорним словом «струм» у називному відмінку.

6. Калькування з подальшим розщепленням вихідної одиниці (морфо-синтаксична трансформація) до рівня словосполучення з видом підрядного зв'язку – керуванням та перестановкою компонентів (переклад основного компонента вихідної одиниці перекладу еквівалентним відповідником): *der Photodiodendurchmesser* – *діаметр фотодіоди*.

7. Калькування з подальшим розщепленням вихідної одиниці (морфо-синтаксична трансформація) до рівня словосполучення з видом підрядного зв'язку – керуванням та перестановкою компонентів (переклад

визначника еквівалентним відповідником): *der Transimpedanzverstärker* – підсилювач повного перехідного опору (перехідного резистора).

Визначник «Transimpedanz-» віддієслівного субстантиву «*der Transimpedanzverstärker*» при перекладі засобами української мови есплікується до рівня словосполучення з видом підрядного зв'язку – узгодженням «повний перехідний опір».

8. Калькування з подальшим розщепленням вихідної одиниці (морфо-синтаксична трансформація) до рівня словосполучення з видом підрядного зв'язку – керуванням та перестановкою компонентів з описовим перекладом визначника вихідної одиниці перекладу: *die Telekommunikationsanwendung* – використання дистанційної передачі даних.

9. Калькування з подальшим розщепленням вихідної одиниці (морфо-синтаксична трансформація) до рівня словосполучення з видом підрядного зв'язку – узгодженням з описанням визначника вихідної одиниці перекладу та зміною його лексико-граматичного статусу: *die Schaltkreise* – елементарна логічна схема.

Визначник «Schalt-» віддієслівного іменника «*die Schaltkreise*» перекладається українською мовою двома якісними прикметниками «елементарна логічна», що корелюють між собою зв'язком сурядності.

10. Калькування з подальшим розщепленням вихідної одиниці (морфо-синтаксична трансформація) до рівня словосполучення з видом підрядного зв'язку – керуванням та перестановкою компонентів з конверсією визначника вихідної одиниці перекладу: *die Schaltungsintegration* – інтеграція на рівні схем.

11. Лексико-семантична заміна еквівалентним відповідником (ЕВ) подальшим розщепленням вихідної одиниці (морфо-синтаксична трансформація) до рівня словосполучення з видом підрядного зв'язку – керуванням з перестановкою компонентів: *C-Abstimmung* – настройка конденсатора.

12. Калькування з подальшим розщепленням вихідної одиниці (морфо-синтаксична трансформація) до рівня словосполучення з видом підрядного зв'язку – керуванням з перестановкою компонентів, з експлікацією визначника вихідної одиниці перекладу: *die Leerlaufverstärkung* – підсилення при відсутності навантаження.

13. Калькування з подальшим розщепленням вихідної одиниці (морфо-синтаксична трансформація) до рівня словосполучення з видом підрядного зв'язку – керуванням з перестановкою компонентів (з граматичним прийомом розширення вихідної одиниці перекладу): *der Metallbürstenhalter* – утримувач для металевих щіток.

Для узгодження в українському еквіваленті опорного слова з залежним компонентом додається прийменник «для», що несе власне лише граматичне навантаження без будь-яких смислових відтінків.

14. Калькування з подальшим розщепленням вихідної одиниці (морфо-синтаксична трансформація) до рівня словосполучення з видом підрядного зв'язку – узгодженням з граматичним прийомом розширення та лексико-семантичною модифікацією функціональним відповідником частини визначника вихідної одиниці перекладу та винесенням її у постпозицію у словосполученні мови перекладу: *der Metallschicht-Glaswiderstand* – метало-плівковий резистор на скляній основі.

15. Калькування з подальшим розщепленням вихідної одиниці (морфо-синтаксична трансформація) до рівня словосполучення з видом підрядного зв'язку – керуванням з перестановкою компонентів, з граматичним прийомом розширення у поєднанні з лексико-граматичною заміною функціональним відповідником першої частини визначника вихідної одиниці перекладу: *die Nebenschluß-Übergangsschaltung* – схема переходу методом шунтування.

16. Калькування з подальшим розщепленням вихідної одиниці (морфо-синтаксична трансформація) до рівня словосполучення з видом підрядного зв'язку – узгодженням зі зміною лексико-граматичного статусу визначника вихідної одиниці перекладу: *die Spin-Bahn-Kupplung* – спин-орбітальний зв'язок.

II. Переклад одним словом.

1. Прийом скорочення лексико-семантичної структурної єдності з певним внутрішньо-синтаксичним зв'язком компонентів (вид підрядного зв'язку – керування) у поєднанні з лексико-семантичною заміною даної вихідної одиниці перекладу: *der Abbildungsfehler* – аберация.

Даний прийом пов'язаний з різницями традиційного найменування об'єкту.

2. Переклад еквівалентним відповідником з використанням лексико-семантичної заміни: *die Lebensdauer* – довговічність.

3. Калькування з лексико-семантичною заміною визначника одиниці перекладу функціональним відповідником (в межах одного слова): *der Absatzsender* – радіопередавач.

У даному випадку визначник «*Absatz-*» віддієслівного складнопохідного субстантиву «*der Absatzsender*» при перекладі українською замінюється функціональним відповідником «радіо-», лексико-семантичні поля котрих дотикаються лише у даному контексті (спільним семантичним значенням для даних словоформ буде слово «випромювання»).

Таким чином, проведене нами дослідження особливостей відтворення німецьких віддієслівних іменників з галузі електротехніки засобами української мови дає можливість констатувати той факт, що найпоширенішим способом їх перекладу є калькування у поєднанні з різними перекладацькими трансформаціями (80%), експлікація вихідної одиниці перекладу та лексико-семантична заміна функціональним відповідником становлять кожна 10 %.

Література

1. Лисенко Г.Л. Особливості функціонування німецького віддієслівного іменника із суфіксом –ung та субстантивованого інфінітиву в порівняльному плані та деякі аспекти їхнього перекладу українською мовою. – Черкаси: ЧДТУ, Гуманітарний вісник. – Серія: Іноземна філологія, 2009. – С. 76-79.
2. Немецко-русский электротехнический словарь. – М.: РУССО, 1994.– 931 с.
3. Немецко-русский политехнический словарь. – М.: РУССО, 2000.– 864 с.
4. Lexikon Elektronik und Mikroelektronik. Hrsg. Von Dieter Sautter, Hans Weinerth. 2. aktualisierte und erweiterte Auflage. Düsseldorf: VDI-Verag., 1993. – 1155 s.